

Systemiset kyvykkyudet kestävästä kehityksestä edellytyksenä

Ihmiskunnan voimat ovat kasvaneet teknologisen ja taloudellisen kehityksen myötä. Odotettavissa on, että ne jatkavat kasvuaan myös tulevaisuudessa. Positiivisten vaikutusten ohella toimintamme on kautta historian aiheuttanut tahattomia haittavaikutuksia niin sivullisille kuin itsellemmekin.

TEKSTI: TERO HOKKANEN

Kasvat voimamme tuottavat yhä suurempia seurauksia ja näitä voimia on myös osattava hallita yhä viisaammin. Kuinka systemiset kyvykkyudet voisivat auttaa ihmiskuntaa kehittämään kestäväällä tavalla?

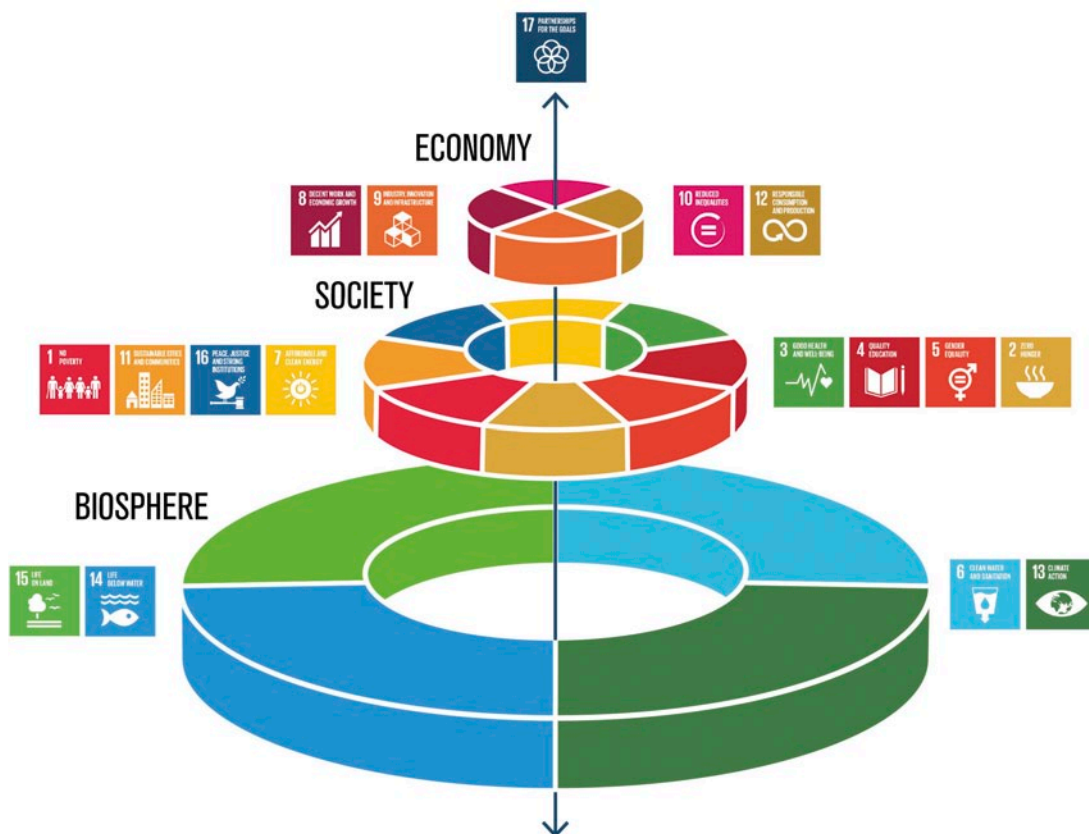
Kestämätön toiminta tulee muuttumaan

Toimimme aina osana jotakin systeemiä. Jos emme ymmärrä kyseessä olevan systeemin toimintaperiaatteita riittävästi voi systeemi ajautua kriisitilanteisiin. Planeettamme ekologisesta kriisistä ja kestämyttömyydestä olemme saaneet jo runsaasti viitteitä ja

tämän hetken toimintamme esimerkiksi ilmastonmuutoksen osalta ovat valitettavasti riittämättömiä¹.

Näyttääkin siltä, että olemme ihmiskuntana eräänlaisessa vangin dilemma² -pattitilanteessa. Sen perusajatus on, että palkinnot ovat asettuneet siten, että yksilöiden optimoimissa omaa hyvinvointiaan päädytään kollektiivin kannalta huonoimpaan lopputulokseen.

Sanan 'kestämätön' synonyymejä ovat tilapäinen ja väliaikainen³. Kestämätön toiminta siis tulee muuttumaan – tavalla tai toisella. Tästä yli ajan tapahtuvasta muutoksesta on oltava perillä, jotta muutos voisi

YK:n kestävästä kehityksestä tavoitteet ovat kietoutuneet toisiinsa aiheuttaen moninaisia prioriteetteja ja ristiriitaisuuksia keskenään. Piirros: Azote Images for Stockholm Resilience Centre, Stockholm University.

tapahtua hallitusti. Jos päädytään pattitilanteisiin, kasvaa riski, että muutos tapahtuu kriisien kautta hallitsemattomasti.

Systemiäly: kokonaisuuksissa onnistuminen

Ratkaisua näihin haasteisiin voidaan hakea Esa Saarisen ja Raimo Hämmäläisen kehittämän systeemiälyn käsitteen avulla. Kahdeksasta eriluonteisesta kyvystä⁴ koostuvan systeemiälyn ominaispiirre on, että se tukee laaja-alaista ajattelua ja siten kokonaisuuksissa onnistumista. Myös tulevaisuustutkija Markku Wilenius peräänkuuluttaa⁵ kehitystä, jossa ”ihmisillä olisi kyky ymmärtää eri ilmiöiden välisiä yhteyksiä ja he hahmottaisivat maailmaa kokonaisvaltaisesti, systemisesti” (s. 167–168). Tällä vältettäisiin ”informaatiokuplia, joiden sisältä ei nähdä ulos” (s. 168).

Kuplautumisen seurauksena ajaututaan pattitilanteisiin, ns. systeemin loukkuihin ja näitä loukkuja voidaan välttää systeemiälyn avulla. Systemiäly tavoittelee koko systeemin kukoistusta⁶. Siinä yksilön, yhteisön ja kollektiivin toiminta on linjassa keskenään: yksilön tai yhteisön palkitseminen ei ainakaan heikennä kollektiivin hyvinvointia. Näin toimintamme saa mahdollisuuden olla kestävä.

Kestävästä kehityksestä ja ristiriitaisuuksien korjaamisesta elämäntehtävä

YK:n Kestävän kehityksen⁷ tavoitteita tarkasteltaessa on otettava huomioon yhtäaikaaisesti kolme eri tasoa: sosiaalinen ja taloudellinen taso toimivat ekologisten perusteiden päällä⁸. Olemme siis yhteiskuntana täysin riippuvaisia ekologisesta hyvinvoinnista.

Systemiäly tavoittelee koko systeemin kukoistusta. Siinä yksilön, yhteisön ja kollektiivin toiminta on linjassa keskenään: yksilön tai yhteisön palkitseminen ei ainakaan heikennä kollektiivin hyvinvointia.

Sanan 'kestämätön' synonyymejä ovat tilapäinen ja väliaikainen. Kestämätön toiminta siis tulee muuttumaan – tavalla tai toisella.

Näiden tasojen yhteensovittaminen on pirullinen tehtävä sen kompleksisuuden vuoksi. Systemiälyn avulla on mahdollista tunnistaa ristiriitoja ja ristiriitaisia kannustimia systeemin eri tasojen välillä. Vasta kun erilaiset ristiriitaisuudet saadaan poistettua ja toiminta harmonisoitua, saa kukoistus mahdollisuuden tapahtua.

Meidän tuleekin esittää itsellemme painokkaampia kysymyksiä: Mihin käytämme voimiamme? Olemmeko voima, joka purkaa vai syventää pattitilanteita? Voimeko itse kukoistaa jos ympärillä kärsitään? Omien kupliemme laajentamisessa ja ristiriitaisuuksien korjaamisessa onkin meille elämäntehtävää kerrakseen! ■

Kahdeksasta eriluonteisesta kyvystä koostuvan systeemiälyn ominaispiirre on, että se tukee laaja-alaista ajattelua ja siten kokonaisuuksissa onnistumista.

MMM Tero Hokkanen työskentelee Laurea-ammattikorkeakoulussa projektiasiantuntijana ja hän on Systems Change Finland - Systeminen muutos Suomi ry:n hallituksen jäsen. Elämäntehtävänään hänellä on auttaa kestävä ja sivistyneen ihmiskunnan rakentamisessa.

LÄHTEET

1. United Nations Framework Convention on Climate Change, 2021. Full NDC Synthesis Report: Some Progress, but Still a Big Concern. UN Climate / YK:n ilmasto lehdistötiedote 17.9.2021. Viitattu 19.9.2021. <https://unfccc.int/news/full-ndc-synthesis-report-some-progress-but-still-a-big-concern>
2. Wikipedia, 2020. Vangin dilemma. Viitattu 18.9.2021. https://fi.wikipedia.org/wiki/Vangin_dilemma
3. Suomisanakirja.fi, 2021. Synonyymit sanalle kestävä. Viitattu 17.9.2021. <https://www.suomisanakirja.fi/kestamaton>
4. Hämmäläinen, R., Jones, R. & Saarinen, E., 2014. Being Better Better - Living with Systems Intelligence. Aalto University Publications. Viitattu 16.9.2021. https://sal.aalto.fi/publications/pdf-files/being_better_better_living_with_systems_intelligence.pdf
5. Wilenius, M., 2015. Tulevaisuuskirja – Metodi seuraavan aikakauden ymmärtämiseen. Otava.
6. Hämmäläinen, R. & Saarinen, E., 2006. Systems Intelligence: A Key Competence for Organizational Life. Reflections – The SoL Journal for Knowledge, Learning, and Change: Volume 7, number 4. Julkaisija: The Society for Organizational Learning. Viitattu 16.9.2021. http://systemsintelligence.aalto.fi/systems-intelligence_reflections.pdf
7. Yhdistyneet kansakunnat, 2015. Kestävän kehityksen tavoitteet. <https://sdgs.un.org/goals>
8. Stockholm Resilience Centre, 2016. Piiros: Azote Images for Stockholm Resilience Centre, Stockholm University.